

Subjektívne a objektívne aspekty redakcie prekladu (O slovenskom preklade románu Cormaca McCarthyho *No Country for Old Men*)

Miroslava Gavurová

Inštitút anglistiky a amerikanistiky, Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove
mgskola@gmail.com

Kľúčové slová: preklad, prekladateľ, redaktor, redakcia prekladu, americká literatúra, výrazový posun, štandardná varieta, subštandardná varieta

Key words: translation, translator, editor, translation editing, American literature, shift, standard language, substandard language

1 Úvod – interakcia prekladateľa a redaktora

Ak sa translaticky orientované štúdie zameriavajú na kritiku prekladu, sústreďujú sa už na finálny produkt – preklad, všímajúc si v ňom posuny oproti originálu, prípadne prekladové postupy a stratégie, ktoré prekladateľ uplatnil na prenesenie východiskového textu do cieľového jazyka. V našom príspevku ideme v tomto procese do ešte väčšej retrospektívy – svojou analýzou chceme ponúknuť celkom detailný a pomerne intímny ponor do prekladového procesu, do formovania cieľového textu nielen prekladateľom, ale aj „šedou eminenciou“, redaktorom prekladu. Preto predtým, než sa zameriame na konkrétne redakčné úpravy skúmaného prekladu i na finálne prekladové riešenie, predstavíme úlohy oboch členov tohto tandemu, ktorí vstupujú do veľmi tesnej interakcie – teda prekladateľa a redaktora prekladu.

Predmetom nášho kritického rozboru je preklad románu Cormaca McCarthyho *No Country for Old Men*, ktorý v slovenčine vyšiel pod názvom *Táto krajina nie je pre starých* (Slovart, 2013). Dielo preložil Ján Gavura a redigovala ho skúsená a uznávaná redaktorka Katarína Jusková; pre ďalšie smerovanie našich úvah je ešte dôležité spomenúť, že jej meno (prekvapujúco) v tiráži knihy nefiguruje, a to aj napriek tomu, že o dôležitosti jej práce niet najmenších pochybností.

Z dotazníkového výskumu zameraného na prácu redaktora, prekladateľa a vydavateľa (Mazuchová, 2016, s. 23 – 24) pritom vyplýva, že „*úloha redaktorov je oveľa dôležitejšia pri prekladoch umeleckých textov, respektíve textov publikovaných, a že pri komerčných prekladoch prekladatelia využívajú služby redaktorov iba zriedka*“. Treba pripomenúť a podčiarknuť náročnosť a komplexný záber redaktorskej práce, o čom svedčí výpočet toho, čo očakáva od prekladateľa zadávateľ prekladu: „*Okrem porovnávania s originálom všetko. Grafická korektúra, jazyková korektúra, resp. apretúra textu, odstraňovanie preklepov, dubletných tvarov, zlého skloňovania, korekcia skloňovania mien cudzieho pôvodu, predložkových väzieb, sledovanie defektných syntaktických konštrukcií... [p]orovnanie a kontrola odsekov s originálom... kontrola doslovného prekladu, zjednocovanie terminológie, overovanie mien, diel, rodových a druhových názvov, odborných výrazov... a dokonca aj veršovanie básničiek, ktoré prekladateľ nezvládne*“ (op. cit., s. 27).

Efektivita spolupráce a schopnosť vzájomného konsenzu pri sporných riešeniach sú pri práci na preklade pre jeho optimálny finálny tvar kľúčové. Preto „dialóg“ medzi prekladateľom a redaktorom býva často neuralgickým bodom prekladového procesu, ktorý môže byť stresujúcim faktorom pre obe strany. Ako naznačil spomínaný výskum, paradoxne obe zúčastnené strany majú často pocit krivdy pri presadzovaní a obhajovaní vlastných riešení (Mazuchová, 2016, s. 32n). Keďže sa súčasne konštatuje menšie povedomie o parametroch

tejto interakcie (op. cit., s. 18), naším zámerom je prostredníctvom tejto sondy umožniť v „priamom prenose“ nahliadnuť do postupného formovania finálneho tvaru prekladu a ilustrovať túto interakciu na problémových bodoch uvedeného McCarthyho románu.

Na margo dôležitosti spolupráce a interakcie prekladateľa a redaktora skúsená a dlhoročná redaktorka Viera Hegerová konštatuje: „*Necitlivý redaktor môže začínajúcemu prekladateľovi spôsobiť traumy na celý život, preto je na mieste trpezlivosť a taktosť. No redaktor sa nesmie báť ani slušne usmerniť prekladateľa či autora, ak výška jeho sebavedomia presahuje kvalitu odovzdanej práce. Dobrý redaktor vie odhadnúť, či sa za chybami skrýva len neskúsenosť alebo je to beznádejný prípad. Nemožno sa uspokojiť len s prvou redakciou textu. Redaktor pri opätovnom čítaní zistí, či to so zmenami v texte neprehnal, či návrhy nie sú len variantmi alebo sú v texte cudzorodé. Aj redaktor je človek omylný. Nesmie sa spoliehať na rutinu, vyťahovať šablóny z rukáva – každý text je originál.*“ (Hegerová). Úloha editora prekladu je potom taká výrazná, že jestvuje predstava „*nie o 'druhom', ale o 'tretom' autorovi v preklade, na základe ktorej treba v schéme 'miesta editora prekladového textu v edičnom procese' umiestniť editora medzi Autorom a Prekladateľom*“ (Suwara, 2003, s. 92).

2 Jazyková charakteristika analyzovaného diela a jeho prekladu

Americký spisovateľ Cormac McCarthy vo svojom románe *No Country for Old Men* (2005) vykresľuje charaktery jednotlivých postáv aj prostredníctvom rozličných registrov a variet angličtiny. Jeden z protagonistov, šerif Ed Tom Bell, používa hovorovú juhoamerickú angličtinu; na druhej strane ďalšia z hlavných postáv, Anton Chigurh, hovorí výlučne štandardnou angličtinou. V našom príspevku chceme ukázať, aké prekladateľské stratégie použil slovenský prekladateľ na prenesenie špecifického jazyka východiskového anglického textu do cieľovej slovenčiny. Analýza je založená na porovnaní jednotlivých prekladateľských riešení s redaktorskými zásahmi a korekciami, s dôrazom na koncepcie oboch aktérov, prekladateľa i redaktora. Pre komplexnejší a vyváženejší obraz sme do porovnania zahrnuli aj českú prekladovú verziu, ktorá by rovnako mohla naznačiť správnosť a legitímnosť prekladateľských riešení či, naopak, redakčných vylepšení. Navyše, český preklad môže ukázať, ako sa dva typologicky veľmi podobné a predsa rozdielne jazyky vyrovnali s transformáciou niektorých častí textu.¹

Našou ambíciou je predstaviť stratégie, ktoré môže slovenský prekladateľ použiť na transformáciu lokálnych a národných variet angličtiny, a zdôrazniť to, že popri relatívne často využívaných nárečových prvkoch má k dispozícii aj možnosti variet (štandardnej i subštandardnej) slovenčiny. V príspevku sa takisto pokúsime nájsť odpoveď na legitímnu otázku, ktorá vzniká pri porovnaní týchto textov: do akej miery môže, resp. smie redaktor ovplyvňovať prekladateľa v jeho rozhodovacom procese a podieľať sa tak na konečnej podobe prekladu.

2.1 Koncepcia prekladateľa

J. Ferenčík (1982, s. 55) pri definovaní zásad slovenskej prekladateľskej školy pridáva aj niekoľko metodických pravidiel, o. i. pravidlo „*neprekladať regionálny dialekt originálu akýmkoľvek konkrétnym regionálnym dialektom slovenčiny, aby nedošlo k nežiadúcemu posunu umeleckého zámeru*“; namiesto toho radí „*použiť štylizovaný dialekt vytvorený 'ad hoc', alebo, v krajnom prípade, citátové prvky či vysvetľujúce vsuvky.*“

V prvom návrhu prekladu prekladateľ kopíroval autorovu stratégiu použitia rôznych registrov a snažil sa ich do cieľového textu transformovať nie pomocou nárečových prvkov,

¹ Do češtiny román preložil v roku 2007 David Petrů.

ale použitím charakteristických črt štandardnej, resp. bežnej variety slovenčiny. Tieto črty sa vyskytujú a sú pomenované (Slančová – Sokolová, 1994) na všetkých jazykových úrovniach – zvukovej, morfolologickej, syntaktickej, lexikálnej a stylistickej. Vychádzajúc zo spomínanej štúdie prekladateľ používa nasledujúce charakteristiky štandardnej variety, ktoré aj uvádza vo svojom komentári priloženom k prekladu (Gavura, 2013).

Na charakterizáciu postavy prostredníctvom štandardnej variety prekladateľ zvolil na **zvukovej úrovni** viaceré prvky, ktoré sú navyše v preklade zachytené príznakovým prepisom:

1. Nahradenie polovokálu “i” v diftongoch konsonantom “j”, a to po sonórah *p, b, m, n, s, v, z, š, č, ž*, napr. *viem* → *vjem*; *šiel* → *šjel*; *rozumiem* → *rozumjem*, *niekde* → *njekde*;
2. Hiátové „j“ pri heterosylabických skupinách: *emócie* → *emócije*;
3. Simplifikácia gemináty: *predsa* [pre>ca] → *preca*, *radšej* [ra>čeí] → *račej*, *väčší* [ve>čí] → *večí*;
4. Substitúcia periférneho krátkeho vokálu “ä” frekventovanejším vokálom “e”: *väčší* → *večí*; *spät’* → *speť*;
5. Redukcia u-ového polovokálu pri diftongu “ô”: *môžeš* → *možeš*, *vôbec* → *vobec*; *dôvody* → *dovody*;
6. Simplifikácia konsonantických skupín: *kde* → *de*, *kdesi* → *desi*, *vlastne* → *vlasne*.

Okrem výslovnostno-ortografických špecifik prekladateľ použil aj viaceré **lexikálne** prvky štandardnej variety slovenčiny, napr.: *nie je* → *neni*, *ako* → *jak*, *všetko* → *všecko*, *veľmi* → *moc*. Ako gramatickú charakteristiku štandardu využil nesprávnu formu vykiania: *ste urobili* → *ste urobil/ste urobila* (Gavura, 2013).

2.2 Koncepcia redaktorky prekladu

Katarína Jusková ako redaktorka prekladu prijala viaceré z vyššie spomenutých foriem kompenzácie príznakovej južanskej americkej angličtiny prostredníctvom štandardnej variety v cieľovom texte. Napriek tomu spravila dôslednú revíziu návrhu prekladu a rozdelila svoje opravy do viacerých kategórií: **stylistické**, **gramatické** a **sémantické zásahy** (Jusková, 2013).

Medzi všeobecnými návrhmi redaktorka zdôraznila predovšetkým potrebu používať rovnaký ekvivalent pre to isté slovo v celom románovom texte, nie synonymá, najmä ak slovo pomenúva dôležitý predmet v dejovej línii (napr. aktovka s peniazmi, zbraň, atď.). Redaktorka takisto nástojila na presnejšom preklade rastlinného názvoslovia, ktoré „dotvára *exotiku prostredia*“ (Jusková, 2013) a v prípade neexistencie slovenského ekvivalentu navrhla ponechať rodovo-druhovú alebo iné kultúrne špecifické pomenovanie v kurzíve (ibid.). Niektoré špecifiká redaktorka odporúčala nahrádzať (*H&K* → *H&K* → *samopal*²); iné zasa ponechať, s odôvodnením, že ide o „špecifikum krajiny, nezjednodušovať“ a pozná ho aj „*Slovník cudzích slov*“, napr. *caldera – kotol planiny* → *kaldera*.³ Rovnako K. Jusková navrhla použitie kurzívy pre španielske slová (napr. *Ague, por dios; Agua, cuate.; Otra.*), čo označila za „*bežné pri prekladoch slovenských*“⁴ (ibid.).

K. Jusková súhlasila s prekladateľovými návrhmi štandardnej slovenskej lexiky, ostro však namietala proti prekladateľovej stratégii implementovať vyššie spomínané fonologické špecifiká štandardnej slovenčiny: „*Riešenie tzv. južanskej americkej angličtiny nie je šťastné. Slov. subštandard by sedel, iba keby bola písomná výpoveď týchto postáv. – pretože ide o slová, ktoré sa pri hovorení prejavu vyslovujú takisto (aj ten najvzdelanejší, najerudovanejší človek), napr. päta, vjem. Bohužiaľ, lepšie riešenie je pomocou lexik. nesp.*

² Lexémy sú uvedené v poradí: originál – prekladateľova verzia – redaktorkina verzia.

³ Lexému *kalder* najnovšie spracúva aj *Slovník súčasného slovenského jazyka* (2011).

⁴ V translatologickej literatúre sa nám takúto referenciu nepodarilo identifikovať.

výrazov – *to je dobre, pridala by som o: myslieť, vedieť, niegdo, šak, mäkké ľ – l*“ (Jusková, 2013; zvýraznila KJ).

Pri bližšom pohľade na redaktorkine návrhy vidno, že za lexikálne nespisovné výrazy považovala výslovnostné špecifiká štandardnej variety a požadovala ich vnesenie do prekladu, čo však prekladateľ spravil sám už predtým. Išlo o:

- a) redukciu i-ového polovokálu v diftongoch (*myslieť, vedieť*);
- b) výslovnosť *gdo* špecifickú pre západoslovenskú štandardnú varietu (Slančová – Sokolová, 1994, s. 231);
- c) použitie konsonantu *l* namiesto jeho mäkkého pendantu *ľ*, čo je typická črta západoslovenskej variety štandardnej slovenčiny, napr. *veľmi* → *velmi*, *dialníci* → *dialnici*, *zľakla* → *zlakla*, *koľko* → *kolko*, *s ľuďmi* → *s ludmi*, *podľa* → *podla*; *vrtuľník* → *vrtulník*, *v klude* – *v klude*. Vo finálnej podobe prekladu však tieto formy nie sú použité, keďže prekladateľ ich považoval skôr za záležitosť idiolektu redaktora.⁵
- d) simplifikáciu diftongov: *ô: spôsobom* → *sposobom*, *vôbec* → *vobec/vóbec*, *dôvod* → *dóvod*, *skôr* → *skór*; *môžem* → *móžem*;
- (e) simplifikáciu konsonantických skupín: *vlastnej* → *vasnej*, *vlastne* → *vasne*⁶;
- (f) nesprávnu výslovnosť: *chceme* → *kceme*, *ako* → *jako*,⁷ *jak* → *jako*, *akože* → *jakože*, *aký* → *jaký*.
- (g) simplifikáciu konsonantických skupín a vynechanie iniciálových foném: *všetko* → *šecko*; *však* → *šak*, *všimnite* → *šimnite*, *kdekomu* → *dekomu*, *kdesi* → *desi*, *vždycky* → *ždycky*. Na margo navrhovaných zmien e) a f) chceme poznamenať, že nie vo všetkých kontextoch vyznejú prirodzene: *teraz však musíme zatvoriť* → *teraz šak musíme zatvoriť*; *viac jako dost, jako chcete*.

Redaktorka okrem toho navrhla ďalšie hovorové slovenské lexémy a kolokácie namiesto spisovných slovenských lexém: *o ktorom* → *o jakom*; *človek* → *dakto*, *poviem* → *budem vyprávať*, *vyzeral* → *vypadal*; *nemať ani potuchy*, *najmenšie tušenie* → *nemať ani šajn*; *všetkého* → *šeckého*.

Pri pohľade na prekladové riešenia prekladateľa i redaktorky sa naskytá paralela s Popovičovou teóriou prekladových posunov (Popovič, 1983; Gromová, 2009), v ktorej sa posun charakterizuje ako „vedomá zmena voči originálu, ku ktorej prekladateľ dospeje na základe hĺbkovej interpretácie originálu vo svojom rozhodovacom procese“ (Gromová, 2009, s. 56). Aj vo vzťahu k redaktorkiným zásahom môžeme rozlišovať medzi dvoma hlavnými kategóriami zásahov: **subjektívnymi** a **objektívnymi**.

3 Subjektívne zásahy

Tieto intervencie sú založené na **idiolektových preferenciách redaktorky** a možno ich vnímať podobne ako individuálne posuny prekladateľa voči originálu (Gromová, 2009, s. 59 – 62). V našej analýze redaktorkiných subjektívnych zásahov upozorníme na **zmeny slovosledu (3.1)**, **individuálne lexikálne zmeny v rámci synonymie (3.2)** a na **nenáležité zámény lexém a ich tvarov (3.3)**. Práve takéto subjektívne motivované intervencie do prvého náčrtu prekladu sa najčastejšie stávajú spornými bodmi pri interakcii prekladateľa a redaktora. Citujúc respondentov svojho dotazníka, E. Mazuchová (2016, s. 31) uvádza tak sťažnosti redaktorov na aroganciu prekladateľov („*trval na tom, že všetko je preložené správne. Argumentoval odprekladanými rokmi.*“) i vice versa prekladateľov na redaktorov („*istá pani redaktorka mi vnucovala svoje obľúbené slová, išlo o úpravy bez reálneho zmyslu*

⁵ K otázke individuálnych preferencií prekladateľa a redaktorky vo vzťahu k lokálnym varietám štandardnej slovenčiny porov. kap. 3.2 – 3.3.

⁶ Takúto simplifikáciu však použil aj prekladateľ.

⁷ Napriek tomu, že v niektorých pozíciách takéto lexémy, podľa nášho názoru, neznejú prirodzene, napr. *jako sa otvára*; *jako sa s autom šmýkam*...

a prínosu“). Majúc na pamäti toto viac-menej neustále pracovné napätie preto nasledujúce riadky nemajú za cieľ niektorú zo zúčastnených strán preferovať či, naopak, zatracovať; ide nám skôr o klasifikáciu konkrétnych redakčných zásahov i vyabstrahovanie ich podstaty.

3.1 Zmeny slovosledu

Na viacerých miestach redaktorka zmenila pôvodný prekladateľov **slovosled**, pričom jej zásahy možno klasifikovať do dvoch kategórií:

a) **odôvodnené**, na základe logického poradia témy a rémy:

nechaj zapnuté svetlá → *svetlá nechaj zapnuté*⁸;

tolko príležitostí, jak svoje postavenie zneužiť → *jak zneužiť svoje postavenie*;

ani tí, čo pri celách smrti robia → *ani tí, čo robia pri celách smrti*.

b) **fakultatívne**, na podklade individuálneho vnímania slovosledu:

s tým sa strieľa na terče → *strieľa sa s tým na terče*;

niečo si musíme so šerifom prebrať → *musíme si so šerifom niečo prebrať*;

nič som do stávky nedal → *do stávky som nič nedal*;

keby vás s tým nešťastníkom v kufri zastavili → *keby vás zastavili s tým nešťastníkom v kufri*.

V nasledujúcej Tabuľke 1 uvádzame ďalšie ilustratívne príklady, aj v porovnaní s českou prekladovou verziou. Niektoré redaktorkine návrhy na zmenu slovosledu sa však ukazujú ako neopodstatnené (príklady 3, 4, 5) alebo podľa nášho názoru nesledujú základnú postupnosť téma – réma (príklad 5).

	Východiskový anglický text	Prvý preklad	Redaktorkine úpravy/Finálny preklad	Český preklad
1.	<i>he swung the keys off his belt</i>	<i>spoza opaska vytiahol kľúče</i>	<i>vytiahol kľúče spoza opaska</i>	<i>Vyhákl z opasku klíče</i>
2.	<i>He laid his finger in the curve of the trigger</i>	<i>Prst priložil k ohybu spúšte</i>	<i>Priložil prst k ohybu spúšte</i>	<i>Vložil prst do obloučku spouště</i>
3.	<i>Picked up the rifle and ejected the spent casing</i>	<i>zdvihol pušku a z komory vybral prázdnu nábojnicu</i>	<i>zdvihol pušku a vybral z komory prázdnu nábojnicu</i>	<i>Zvedl pušku, vyhodil z komory prázdnu nábojnici</i>
4.	<i>He spat dryly and wiped his mouth</i>	<i>Sucho si odplul a ústa si utrel</i>	<i>Sucho si odplul a utrel si ústa</i> ⁹	<i>Nasucho si odplivl a oťrel si rty</i>
5.	<i>He'd had this feeling before.</i>	<i>Raz už takýto pocit mal.</i>	<i>Raz už mal takýto pocit.</i>	<i>Tenhle pocit už zažil.</i>

Tabuľka 1¹⁰

Nazdávame sa teda, že najmä pri neopodstatnených zásahoch do slovosledu prvotného náčrtu prekladu, založených na individuálnych preferenciách redaktora, by prekladateľ mal vedieť obhájiť a vyargumentovať svoje prekladové riešenia východiskovej syntaxe.

⁸ Uvedené v poradí: prvý náčrt prekladu – redaktorkina zmena.

⁹ Na rozdiel od iných prípadov v texte, tu redaktorka ponechala obidva „si“ – porov. kap. 4.6.

¹⁰ Všetky tabuľky v texte vypracovala autorka.

3.2 Individuálne lexikálne zmeny v rámci synonymie

Do tejto kategórie subjektívnych zmien sme zaradili také zásahy redaktorky, pri ktorých prekladateľove ekvivalenty nahradzovala synonymami, často absolútnymi, bez akýchkoľvek sémantických či štylistických odlišností. Tieto úpravy sú skôr prejavom individuálnych jazykových preferencií redaktorky, v porovnaní s oveľa objektívnejšími a presnejšími opravami (porov. kap. 4.1) a neboli teda, podľa nášho názoru, nevyhnuté. Možno tu pritom rozoznať:

a) **viacnásobné a systematické subjektívne opravy**, ku ktorým redaktorka pristúpila v celom texte prekladu, napr.: *otočiť sa* → *obrátiť sa* (*He turned slowly* → *Pomaly sa otáčal* → *Pomaly sa obracal*);¹¹ *dole* → *dolu, hore-dole* → *hore-dolu*; *niekoho* → *dakoho*; *ktorý* → *čo*; *čosi* → *niečo* (*Zastavil sa, či nezačuje ešte niečo podozrivé*); ale aj v opačnom smere: *niečo* → *čosi* (*Niečo Čosi ti poviem.*). Rovnako systémovo redaktorka nahrádzala vzťažné pronomeny *ktorý* jeho synonymným pendantom *čo* (porov. Tabuľka 2). Zo strany redaktorky bola táto zmena subjektívna; navyše, pronomeny *čo* možno považovať skôr za hovorovejší pendant.

	Východiskový anglický text	Prvý preklad	Redaktorkine úpravy	Finálny preklad	Český preklad
1.	<i>The pale orange dust that hung...</i>	<i>Oranžový prach, ktorý visel...</i>	<i>oranžový prach, čo zavisol</i>	<i>Svetlooranžový prach, čo zavisol</i>	<i>Světlooranžový prach, který zůstal viset...</i>
2.	<i>The boar's tooth he wore on a gold chain</i>	<i>zlatá retiazka s diviáčim tesákom, ktorú mal na krku</i>	<i>... čo mal na krku.</i>	<i>...čo mal na krku</i>	<i>Zlatý řetěz s kančím tesákem se rozpřestrel...</i>

Tabuľka 2

b) **sporadické subjektívne opravy** sú individuálne podmienené zásahy, ktoré sa v texte vyskytujú len raz, pričom môžu takisto lavírovať na hrane prijateľnosti, napr.: *They stood with their heads up all of them, looking at him.* → *Všetky zvieratá stáli vzpriamene, so zdvihnutými hlavami a pozerali sa naňho.* → *Všetky zvieratá stáli vzpriamene, so zdvihnutými hlavami a pozerali naňho.*¹² Slovesá *pozerat' sa* a *pozerat'* sú síce synonymá, no nereflexívne *pozerat'* možno považovať skôr za hovorový pendant, ktorý by bola typickejší pre priamu reč, nie pre pásmo rozprávača, ako v tomto románe. Ďalšie takéto subjektívne redaktorkine opravy sú uvedené v Tabuľke 3.

	Východiskový anglický text	Prvý preklad	Redaktorkine úpravy	Finálny preklad	Český preklad
1.	<i>to the back of his knees</i>	<i>zohnutým kolenám</i>	<i>skrčeným kolenám</i>	<i>skrčeným kolenám</i>	<i>pokrčená kolena</i>
2.	<i>The best he could say about any of it was that there was no wind</i>	<i>Tešilo ho jedine to</i>	<i>Tešilo ho iba to</i>	<i>Tešilo ho iba, že nefúka vietor</i>	<i>Jediné štěstí bylo...</i>

¹¹ Prvý citát je anglický originál, druhý je prekladateľovou verziou, tretí redaktorkinou korekciou; v češtine: *Pomalu se otočil a přejel zrakem po krajině.*

¹² Český preklad: *Stály se zvednutou hlavou, všechny, a dívaly se na něj.*

3.	<i>Would you step away from the vehicle please.</i>	<i>odstúpte trochu od vozidla</i>	<i>odstúpte kúsok od voza</i>	<i>odstúpte kúsok od vozidla</i>	<i>Moh byste prosím vás poodejít kousek od vozu?</i>
4.	<i>Even with the heavy barrel and the muzzlebrake...</i>	<i>aj pri značnej váhe hlavne a brzde</i>	<i>aj pri značnej hmotnosti...</i>	<i>Aj pri značnej hmotnosti</i>	<i>Přestože měla puška těžkou hlavěň</i>
5.	<i>...the rifle bucked up off the rest</i>	<i>trhlo puškou dohora</i>	<i>myklo puškou dohora</i>	<i>trhlo puškou dohora</i>	<i>škubla sebou vzhůru</i>
6.	<i>The fresh world of morning above him, turning slowly</i>	<i>Nad hlavou sa mu pomaly točil...</i>	<i>Nad hlavou sa mu pomaly krútil rodiači sa ranný svet</i>	<i>Nad hlavou sa mu pomaly pomaly krútil</i>	<i>Nad ním se pomaly otáčel čerstvý ranní svět.</i>

Tabuľka 3

3.3 Nenáležité zámeny lexém a ich tvarov

Tretia kategória individuálnych zásahov zahŕňa redaktorkine zmeny, ktoré považujeme – na rozdiel od predošlej kategórie – za nenáležité a neoprávnené. Aj napriek tomu ich však prekladateľ prijal, takže sa do popredia dostáva otázka, do akej miery by mal prekladateľ obhajovať pred redaktorom svoju prekladateľskú koncepciu a trvať na svojich prekladových riešeniach. Na ilustráciu uvádzame lexému *voz*, ktorou redaktorka systematicky v celom preklade nahrádzala prekladateľov ekvivalent *vozidlo*, napr. *Chigurh pulled in behind him*. → *Chigurh sa zaradil za vozidlo* → ...za *voz*¹³. Lexéma *voz* vo význame „automobil“ je však hovorovým výrazom (porov. KSSJ, 2003), implikuje skôr „štvorkolesový prepravný prostriedok ťahaný zvieratami“ alebo bohemizmus, napr. *Boli by ste taký láskavý a vystúpili z voza, pane? Prosím, odstúpte trochu od voza*. Ak by sme aj použitie synonyma *voz* pripustili, svojou hovorovosťou by vyhovovalo opäť skôr pásmu postáv než pásmu rozprávača, v ktorom ho redaktorka nahrádzala. Azda aj pre túto výraznú príznakovosť ho prekladateľ ako ekvivalent neprijal. Tendencia smerom k hovorovosti je však v redaktorkiných zásahoch pomerne silná a niektoré jej zásahy vedú k väčšej expresivite prekladu v porovnaní s originálom (porov. aj napr. *He squatted* → *Čupol si* → *Kvokol si*).¹⁴

Nenáležitý tvar použila redaktorka aj pri redakčnej úprave pôvodnej preloženej vety: *Muž mal tvár od krvi.*, ktorú upravila na: *Muž mal tvár samá krv.*; hoci v takomto syntaktickom radení by bol správny tvar „*muž mal tvár samú krv*“.

Ani substitúcia autosémantického verba sponou nie je typickou redakčnou zmenou, napriek tomu ju redaktorka navrhla: *the lights were somewhere below him* → *svetlá sa pohybovali niekde pod ním* → *svetlá boli niekde pod ním*¹⁵. Zvyčajne sa totiž počas redakčných úprav postupuje opačne, teda od spony k plnovýznamovému slovesu, a zrejme aj preto prekladateľ túto zmenu odmietol. Nasledujúca tabuľka 4 ukazuje, že pri redaktorských úpravách prekladu sa spona *byť* nahrádza nielen plnovýznamovým verbom, ale aj, ako v tomto prípade, sponou *mať*.

¹³ V českom preklade: *Chigurh zastavil za ním...*

¹⁴ V českom preklade: *Dřepl si...*

¹⁵ V českom preklade: *Světa byla někde pod ním.*

	Východiskový anglický text	Prvý preklad	Redaktorkine úpravy /Finálny preklad	Český preklad
1.	<i>The rifle strapped over his shoulder with a harness-leather sling was a heavybarreled .270 on a '98 Mauser action.</i>	<i>Puška prehodená cez plece na koženom remeni bola dvestoosemdesiat kalibrová Mauserka 98</i>	<i>Cez plece mal na koženom remeni prehodenú pušku, dvestoosemdesiatkalibrovú Mauserku 98</i>	<i>Puška zavěšená na koženém řemeni přes rameno byl Mauser, model 98.</i>

Tabuľka 4

Tabuľka 5 uvádza ďalšie nevhodné zásahy redaktorky, ktoré prekladateľ neprijal (príklad 1) alebo ich prijať nemusel.

	Východiskový anglický text	Prvý preklad	Redaktorkine úpravy	Finálny preklad	Český preklad
1.	<i>The front of the man's shirt was covered with blood, partly dried.</i>	<i>Košľa muža spredu bola samá krv, miestami už vyschnutá</i>	<i>Muž mal vpredu košľu samá krv, miestami už zaschnutá.</i>	<i>Mužova košľa vpredu bola samá krv, miestami už zaschnutá.</i>	<i>Muž měl předeek košile celý od krve, zčásti už zaschlé.</i>
2.	<i>A load of bricksized parcels each wrapped in plastic.</i>	<i>Tehličky zabalené do igelitu</i>	<i>...zabalené do plastu</i>	<i>Tehličky zabalené do plastu</i>	<i>každý zabalený zvlášť v igelitovém pytlíku.</i>
3.	<i>plastic package</i>	<i>igelitový balíček</i>	<i>plastový balíček</i>	<i>Vrecúško</i>	<i>igelitový pytlík</i>
4.	<i>There was no other cover and there was not going to be any other shot.</i>	<i>Nikde nebolo úkrytu a strieľať bude môcť len raz.</i>	<i>Nikde inde nebol vhodný úkryt a má len jednu šancu na výstrel.</i>	<i>Nikde inde nebol vhodný úkryt, má len jednu šancu na výstrel.¹⁶</i>	<i>Nebylo kde jinde se ukrýt a bude mít jen jednou ránu.</i>

Tabuľka 5

4 Objektívne zásahy

Objektívne intervencie redaktorky chápeme v intenciách konštitutívneho posunu (Gromová, 2009, s. 58 – 59); sú logickými dôsledkami rozdielov medzi dvoma zúčastnenými jazykmi, východiskovým a cieľovým. Preto sú vo vzťahu k prirodzenému vyzneniu prekladu nepochybne oprávnené. Keďže v princípe nemožno pomenovať všetky typy zmien, ktoré sa

¹⁶ Upozorňujeme na asyndetické napojenie viet.

relatívne systematicky objavujú v redakčných zásahoch nielen do tohto prekladu, ale aj do iných prekladových textov, zameriame sa – celkom nevyhnutne – len na niektoré kategórie. Vnímame ich ako príklady *pars pro toto* – týkajú sa síce konkrétneho prekladu, majú však naznačiť univerzálnejšie stratégie pri redakčných úpravách. Ide o: **sémanticky adekvátnejšie výrazy (4.1)**, **nahrádzanie posesívnych adjektív a akuzatívnej väzby datívom alebo genitívom (4.2)**; **logické elipsy (4.3)**; **vetná kondenzácia (4.4)**; **špecifikácia v. generalizácia (4.5)**, **reflexívne pronominá sa/si (4.6)** a **doslovnosť (4.7)**. Tento sumár má navigovať adeptov prekladateľstva, aby sa pri transformácii textu z východiskovej angličtiny do cieľovej slovenčiny vyvarovali niektorých často opravovaných chýb v prvotnom náčrte prekladu. A aj keď na každý typ objektívnych redaktorkiných zásahov možno nájsť v preklade viacero príkladov, ilustratívne citujeme len tie najmarkantnejšie.

4.1 Sémanticky adekvátnejšie výrazy

Ide o najčastejší typ zmeny iniciovanej redaktorkou; a hoci pôvodné prekladateľove ekvivalenty sémanticky korešpondovali s originálom, redaktorkino riešenie možno považovať väčšinou za adekvátnejšie. Na okraj poznamenávame, že niektoré takéto zmeny sú založené len na jemných sémantických nuansách: *stál a počúval* → *stál a načúval*; *natočil si* → *otočil si*; *celá tvár od krvi* → *celú tvár mal od krvi*.

Ako ukazuje Tabuľka 6, redaktorkine zmeny prekladateľ zväčša akceptoval; len zriedka zachoval vo finálnom preklade svoje pôvodné riešenie (príklad 17) alebo prišiel s novým riešením, ktoré však bolo (čiastočne) inšpirované redaktorkiným zásahom (príklad 8, 9, 10). Tento pomer svedčí, podľa nášho názoru, o otvorenosti prekladateľa voči návrhom redaktorky na zlepšenie a súčasne o ich prevažnej vhodnosti.

	Východiskový anglický text	Prvý preklad	Redaktorkine úpravy	Finálny preklad	Český preklad
1.	<i>They went to the floor</i>	<i>Padli na podlahu</i>	<i>Zvalili sa na podlahu</i>	<i>Zvalili sa na podlahu</i>	<i>Svalili se na podlahu</i>
2.	<i>Kicking over the wastebasket</i>	<i>nohou zvalil odpadkový kôš</i>	<i>nohou skopol</i>	<i>nohou skopol</i>	<i>Nakopnul koš na odpadky</i>
3.	<i>A jet of blood shot across the room</i>	<i>Miestnosťou vystrekol prúd krvi</i>	<i>Krížom cez miestnosť vystrekol prúd krvi.</i>	<i>Krížom cez miestnosť vystrekol prúd krvi.</i>	<i>Přes místnost vychlístl proud krve.</i>
4.	<i>He raised the glasses.</i>	<i>zobral d'alekohľad</i>	<i>zdvihol d'alekohľad</i>	<i>zdvihol d'alekohľad</i>	<i>Zvedl triedr.</i>
5.	<i>gaping up from the floor</i>	<i>s vytreštenými očami hľad</i>	<i>civel s vytreštenými očami</i>	<i>civel s vytreštenými očami</i>	<i>(mrtvolu, která) na něj civěla z podlahy</i>
6.	<i>In the early morning solitude</i>	<i>v skorej rannej samote</i>	<i>V samote včasného rána</i>	<i>V samote včasného rána</i>	<i>ranním tichem</i>
7.	<i>Closed the bolt</i>	<i>zatvoril uzáver na zbrani</i>	<i>zaistil uzáver na zbrani</i>	<i>zaistil uzáver na zbrani</i>	<i>Zaklapl závěr</i>
8.	<i>Sounded like a door closing</i>	<i>Skoro ako zvuk zatvorených dverí</i>	<i>ako keď sa zatvoria dvere</i>	<i>Ako keby sa zatvorili dvere</i>	<i>Znělo jako zaklapnutí dveří</i>

9.	<i>Pulled on his boot</i>	<i>natiahol topánku</i>	<i>obul topánku</i>	<i>natiahol si topánku</i>	<i>Obul si botu</i>
10.	<i>Get your stuff together</i>	<i>zbalit' si veci</i>	<i>zbalit' sa</i>	<i>a zbal' si veci</i>	<i>Začni si balit</i>
11.	<i>stungun</i>	<i>pištoľ na omračovanie</i>	<i>jatočnú pištoľ</i>	<i>pištoľ na dobytok</i>	<i>Omračovací pistole</i>
12.	<i>He lifted the latch and folded the seat forward.</i>	<i>Západkou zložil sedadlo dopredu</i>	<i>odistil západku a preklopil sedadlo dopredu</i>	<i>odistil západku a preklopil sedadlo dopredu</i>	<i>Zdvihl páčku a sklopil sedačku dopredu</i>
13.	<i>That was always true.</i>	<i>A to je pravda.</i>	<i>To je svätá pravda.</i>	<i>To je svätá pravda.</i>	<i>Dycky to tak bylo.</i>
14.	<i>Carrying with it his slowly uncoupling world visible to see</i>	<i>odnášajúc so sebou zvyšky viditeľného sveta</i>	<i>odnášajúc so sebou posledné zvyšky viditeľného sveta</i>	<i>odnášajúc so sebou posledné zvyšky viditeľného sveta</i>	<i>odnášela s sebou jeho pozvolna se rozplývajúci viditeľný svet</i>
15.	<i>From dawn till dark</i>	<i>Od rána do noci</i>	<i>od svitu do mrku</i>	<i>od svitu do mrku</i>	<i>Od úsvitu do setmění</i>
16.	<i>Gasping for air</i>	<i>nabrat' dych</i>	<i>lapit' dych</i>	<i>lapit' dych</i>	<i>lapal po dechu</i>
17.	<i>Damn, he whispered.</i>	<i>Dopekla, povedal.</i>	<i>Dopekla, zakľial ticho.</i>	<i>Dopekla, povedal.</i>	<i>Do háje, zašeptal</i>

Tabuľka 6

4.2 Datív namiesto posesívnych adjektív a akuzatívnej väzby

Ako konštatuje M. Andričík (2013, s. 68), [s]yntaktická rovina má osobité postavenie v tom, že prostredníctvom nej spoznáme zlý preklad aj bez poznania originálu. Nerešpektovanie konštitučných rozdielov medzi jazykmi v oblasti skladby sa totiž v preklade ukáže veľmi okato.“ Za vplyv syntaktickej štruktúry východiskovej angličtiny možno o. i. považovať použitie posesívnych adjektív a pronomín tam, kde slovenčina uprednostňuje ako prirodzenejšiu datívnu konštrukciu; preto aj redaktorka nahradila prekladateľove ekvivalenty: *The man looked at Chigurh's eyes for the first time.* → *Muž sa po prvý raz pozrel do Chigurhových očí.* → *Muž sa po prvý raz pozrel Chigurhovi do očí.* Podobným prípadom je nesprávne použitie akuzatívu tam, kde je pre slovenčinu charakteristický datív: *The dog was gutshot* → *Ktosi ho strelil do brucha* → *Ktosi mu strelil...*¹⁷

Ani v tomto prípade však nemožno paušalizovať; v niektorých prípadoch štruktúra vety takéto oprávnené zámery adjektíva za datívnu konštrukciu neumožňuje, ako ukazuje aj nasledujúci príklad (Tabuľka 7), kde by takáto úprava viedla k menej prirodzenej syntaktickej štruktúre (porov. tučne zvýraznenú časť v redaktorkinej úprave). Prekladateľ musí brať do úvahy túto inkongruenciu a zmenu datívnej konštrukcie nemôže aplikovať automaticky; a preto ani túto konkrétnu zmenu navrhovanú redaktorkou neprijal.

¹⁷ V českom preklade *Dostal kulku do břicha.*

	Východiskový anglický text	Prvý preklad	Redaktorkine úpravy	Finálny preklad	Český preklad
1.	<i>The deputy's legs slowed and then stopped.</i>	<i>Mužove nohy ochabovali...</i>	<i>Mužovi ochabovali nohy, až napokon znehybneli.</i>	<i>Mužove nohy ochabovali, až napokon znehybneli.</i>	<i>Zástupcovy nohy zpomalily a pak se zastavily.</i>

Tabuľka 7

Namiesto posesívnych adjektív sú funkčné aj genitívne konštrukcie, ktoré sa zvyčajne pri výučbe prekladu odporúčajú nahradiť. V tabuľke 8 uvádzame niekoľko príkladov genitívnych konštrukcií, ktoré redaktorka navrhla použiť namiesto prvotných prekladateľových posesívnych adjektív. Finálny preklad sa pri týchto prekladoch kryje s redaktorkinými návrhmi, a ako vidno, aj český preklad využil vyjadrenie v genitíve.

	Východiskový anglický text	Prvý preklad	Redaktorkine úpravy/Finálny preklad	Český preklad
1.	<i>on the passenger side</i>	<i>na spolujazdcovej strane</i>	<i>na strane spolujazdca</i>	<i>na strane spolujezdce</i>
2.	<i>Got into the deputy's car</i>	<i>Nasadol do zástupcovho auta</i>	<i>Nasadol do auta zástupcu šerifa</i>	<i>Nasedl do zástupcova auta</i>
3.	<i>He reached up and opened a driver side door</i>	<i>Podišiel k šoférovým dverám</i>	<i>Podišiel k dverám na strane vodiča</i>	<i>Došel ke dveřím na místě řidiče</i>

Tabuľka 8

4.3 Logické elipsy

Redaktorka vyškrtla v prvom náčrte prekladu tie lexémy, ktoré považovala za redundantné z jazykového alebo mimojazykového kontextu a ktoré príliš upäto kopírovali syntaktickú štruktúru alebo lexikálny materiál východiskového textu (porov. Tabuľka 9). Upozorňujeme takisto na niektoré rezíduá takýchto redundancií v českom preklade (príklady 3, 8, 9).

	Východiskový anglický text	Prvý preklad	Redaktorkine úpravy/Finálny preklad	Český preklad
1.	<i>He was gurgling and bleeding from the mouth. He was strangling on his own blood.</i>	<i>Chrčal a ústa sa mu plnili krvou. Začal sa ňou dusiť.</i>	<i>Chrčal a ústa sa mu plnili krvou. Začal sa dusiť.</i>	<i>Chroptěl a z pusy mu tekla krev. Dusila ho.</i>
2.	<i>He walked back to the cruiser and got in and pulled away.</i>	<i>Vrátil sa k autu, nasadol a vyrázil na cestu.</i>	<i>Vrátil sa k autu, nasadol a vyrázil.</i>	<i>Vrátil se k vozu, nasedl a pokračoval v cestě</i>

3.	<i>open country</i>	rovinatej -planiny	planiny	Otvorenou krajinu
4.	<i>and followed the crest of the ridge</i>	pokračoval po hrebeni kopeov	pokračoval po hrebeni	Pokračoval po hřebenu
5.	<i>Beyond that was a third body lying face down.</i>	O kúsok ďalej ležalo telo tretieho chlapa s tvárou zaborenou do trávy	...ležal tretí chlap s tvárou zaborenou do trávy.	Za ním leželo obličejem k zemi třetí tělo .
6.	<i>He looked at the man lying dead in the grass</i>	Pozeral na mŕtveho muža vystretého v tráve	Pozeral na mŕtveho muža v tráve	Pohlédl na mrtvého muže v trávě.
7.	<i>parked the truck</i>	zaparkoval auto	Zaparkoval	Zaparkoval
8.	<i>Pulled off his boots</i>	vyzul si topánky	vyzul sa	Znovu si zul boty
9.	<i>windowbutton</i>	ovládač na vyťahnutie okna	ovládač okna	Tlačítko na vytažení okýnka
10.	<i>When he walked in</i>	Keď vošiel dnú	Keď vošiel	Když vešel dovnitř
11.	<i>He took off his boots again to try to cross the gravel</i>	vyzul si topánky a dúfal	vyzul sa v nádeji, že v štrku bosé nohy	Znovu si zul boty a pokusil se přejít v písku
12.	<i>Where do you want me to put it?</i>	A kam chcete, aby som si ju dal?	A kam si ju mám dať?	Kam si jí mám dát?
13.	<i>When he got to Dryden it was about eight o'clock</i>	Keď dorazil do Drydenu, bolo okolo ôsmej	Do Drydenu dorazil okolo ôsmej	Když přijel do Drydenu, bylo skoro osm

Tabuľka 9

Nie vždy sú však logické elipsy lexém možné, a tak redaktorka na niektoré miesta do prvotného prekladu slovo aj doplnila (porov. Tabuľka 10).

	Východiskový anglický text	Prvý preklad	Redaktorkine úpravy/Finálny preklad	Český preklad
1.	<i>You want me to go out there with you? No. I appreciate it. I need to go.</i>	<i>Nemám ísť s tebou? Netreba. Vďaka. Už musím.</i>	<i>Nemám ísť s tebou? Netreba. Vďaka. Už musím ísť.</i>	<i>Chceš, abych tam jel s tebou? Ne. Ale díky. Musím jet.</i>

Tabuľka 10

4.4 Vetná kondenzácia

Aj keď sa traduje, že transgresív je v slovenčine prirodzenejší skôr pre náučný štýl, a niekedy sa pri výučbe prekladu odporúča paušálne ho nahrádzať, ani v umeleckom štýle nejde, samozrejme, o a priori neadekvátnu slovesnú formu. Práve naopak, v oprávnených prípadoch je transgresív vhodným prostriedkom vetnej kondenzácie, čo dokazuje aj redaktorkina úprava – aj keď prekladateľ ju vo finálnej podobe textu neprijal (porov. Tabuľka 11).

	Východiskový anglický text	Prvý preklad	Redaktorkine úpravy	Finálny preklad	Český preklad
1.	<i>He kept one eye on the man and got out his knife...</i>	<i>Z muža na sedadle nespúšť'al oči, potom vytiahol nôž...</i>	<i>Nespúšť'ajúc oči z muža na sedadle vytiahol nôž</i>	<i>Z muža na sedadle nespúšť'al oči</i>	<i>Koutkem oka neustále sledoval muže za volantem.</i>

Tabuľka 11

V uvedenom príklade prekladateľ neprijal redaktorkin návrh na zmenu a vo finálnej verzii prekladu zostala veta v pôvodnej podobe, čo je dôkazom stáleho „pracovného“ napätia medzi prekladateľom a redaktorkou a súčasne dokladom autonómie prekladateľa.

Ako prostriedok vetnej kondenzácie sa v angličtine i slovenčine často popri transgresíve využíva infinitív, ktorý v redaktorkiných úpravách nahradila nominálna konštrukcia, ako ukazuje príklad v nasledujúcej tabuľke.

	Východiskový anglický text	Prvý preklad	Redaktorkine úpravy	Český preklad
1.	<i>It took him some forty minutes</i>	<i>Dostať sa cez bahnisko mu trvalo</i>	<i>Cesta cez bahnisko mu trvala</i>	<i>Přechod vyschlého bahniska</i>

Tabuľka 12

4.5 Špecifikácia vz. generalizácia

Napätie medzi prekladateľom a redaktorkou sa týkalo aj otázky nahradenia pôvodného druhového alebo špecifického termínu oveľa všeobecnejším ekvivalentom z cieľového jazyka. Konečné riešenie je potom veľmi často kombináciou oboch verzií, prekladateľovej a redaktorkinej (porov. Tabuľku 13).¹⁸

	Východiskový anglický text	Prvý preklad	Redaktorkine úpravy	Finálny preklad	Český preklad
1.	<i>When the courthouse opened nine o'clock Monday morning</i>	<i>Keď v pondelok o deviatej otvorí súd</i>	<i>Keď v pondelok o deviatej otvorí súdnu budovu</i>	<i>Keď v pondelok o deviatej otvorí súdnu budovu</i>	<i>Až se v pondělí v devět ráno otevře budova soudu</i>
2.	<i>High bloodweeds along the road. Wiregrass and sacahuista.</i>	<i>Pri ceste vysoká tráva. Trsy dlhých pichľavých listov.</i>	<i>Pri ceste vysoká ambrózia palinolistá. Lipnica a ostrica sacahuiste.</i>	<i>Pri ceste vysoká ambrózia. Trsy dlhých pichľavých listov lipnice a ostrice.</i>	<i>Vysoká tráva podél silnice.¹⁹</i>
3.	<i>...and got the .45 and laid it to one</i>	<i>... vytiahol štyridsaťpäťku</i>	<i>Vytiahol pištoľ, odložil ju nabok</i>	<i>Vytiahol štyridsaťpäťku,</i>	<i>Vytáhl pětáčkyřící</i>

¹⁸ V nasledujúcich tabuľkách sme na rozlíšenie podčiarkli tie časti textu, ktoré vznikli zásahom redaktorky, a boldom ponechali tie, ktoré ako riešenie použil prekladateľ.

¹⁹ Český prekladateľ vynechal špecifikáciu rastlín.

	<i>side and felt the back of his arm.</i>	<i>a odložil ju bokom</i>		<i>odložil ju nabok</i>	<i>ku, položil ji vedle sebe</i>
--	---	---------------------------	--	-------------------------	----------------------------------

Tabuľka č. 13

4.6 Reflexívne pronominá sa/si

Reflexívne pronominá sú v porovnaní s angličtinou slovenským morfológickým špecifikom a ich transformácia v skúmanom preklade varíruje. Ako ukazuje tabuľka 14, redaktorkine zásahy týkajúce sa tohto zámena sú pomerne nekonzistentné.

	Anglický originál	Prvý preklad	Redaktorkine korekcie	Finálny preklad	Český preklad
1.	<i>He unbuttoned his shirt and took it off</i>	<i>rozopol gombíky na košeli a vyzliekol sa</i>	<i>rozopol si gombíky na košeli a vyzliekol ju</i>	<i>Rozopol gombíky na košeli a vyzliekol sa</i>	<i>Rozepnul si košili, svlékl ji</i>
2.	<i>He wrung the water out of his shirt and put it on again and buttoned it and pulled on the boots and stood and buckled his belt.</i>	<i>Vyžmýkal košeľu a znovu si ju obliekol, pozapínal gombíky, natiahol na chodidlá topánky a postojačky si zatiahol opasok</i>	<i>Vyžmýkal košeľu a znovu si ju obliekol, pozapínal gombíky, obul si topánky a postojačky zatiahol opasok</i>	<i>Vyžmýkal košeľu a znovu si ju obliekol, pozapínal gombíky, obul si topánky a postojačky zatiahol opasok</i>	<i>Vyždímal košili, znovu si ji oblékl, zapnul ji, obul se, vstal a utáhl si pásek.</i>
3.	<i>He sat up and wrapped his feet and pulled the boots and stood and started...</i>	<i>Posadil sa a omotal nohy, natiahol topánky a postavil sa, pred sebou...</i>	<i>Sadol si, omotal nohy pásmi košele, obul sa a postavil²⁰.</i>	<i>Posadil sa, omotal si nohy pásmi košele, obul sa a postavil.</i>	<i>Posadil se, omotal si chodidla, obul boty, vstal...</i>

Tabuľka 14

4.7 Doslovnosť

Vo všeobecnosti častým lapsusom, ktorý sa objavuje v prvých náčrtoch prekladu, je doslovné kopírovanie syntaktickej štruktúry alebo lexikálneho výraziva originálu. Preto za objektívnu redakčnú zmenu možno považovať aj odstránenie doslovnosti (porov. Tabuľku 15). Neznamená to však, že by k doslovnosti nemohol inklinovať aj redaktor prekladu, čo prekladateľ takisto môže vo finálnom tvare odmietnuť (v Tabuľke 15 príklad 4).

	Anglický originál	Prvý preklad	Redaktorkine korekcie	Finálny preklad	Český preklad
--	-------------------	--------------	-----------------------	-----------------	---------------

²⁰ V tomto prípade je „sa“ derivačnou morférou, nie pronomem. Ako vidno, redaktorka považovala „sa“ za redundantné a vyškrtila ho, čo aj prekladateľ vo finálnej podobe prekladu prijal: *posadil sa a omotal nohy, natiahol topánky a postavil sa* → *Sadol si, omotal nohy pásmi košele, obul sa a postavil*.

1.	<i>the last thing I seen</i>	<i>posledná vec, ktorú som videl</i>	<i>posledné, čo som videl;</i>	<i>posledné, čo som videl;</i>	<i>ešte sem stačil zahlídnout</i>
2.	<i>What is that, Llewelyn?</i>	<i>Llewelyn, čo to je?</i>	<i>Stalo sa niečo, Llewelyn?</i>	<i>Stalo sa niečo, Llewelyn?</i>	<i>Co je to, Llwelyne?</i>
3.	<i>Ford wallowing over the bad ground</i>	<i>zo strany na stranu</i>	<i>zboka na bok</i>	<i>zo strany na stranu</i>	<i>ze strany na stranu</i>
4.	<i>He was carrying a machinegun</i>	<i>mal samopal</i>	<i>držal samopal</i>	<i>mal samopal</i>	<i>držel samopal</i>

Tabuľka 15

Ako sme už spomenuli, keď porovnáme tri verzie prekladu (prvý náčrt, redaktorkine opravy a finálny preklad), finálna verzia je často kombináciou prvotného prekladu a redaktorkiných intervencií, čo dokazujú aj ilustratívne príklady v Tabuľke 16.

	Anglický originál	Prvý preklad	Redaktorkine návrhy	Finálny preklad	Český preklad
1.	<i>You might want to think about movin to China.</i>	<i>možno by si mal začať uvažovať o prest'ahovaní do Číny</i>	<i>Možno by si mal začať uvažovať o tom, že sa prest'ahuješ do Číny</i>	<i>Možno by si mal začať uvažovať, či sa neprest'ahuješ do Číny</i>	<i>Možná bys měl zvážit, jesi se radši nepřestěhuješ do Číny.</i>
2.	<i>He rolled and slid a good ways, his eyes almost shut against the dust and sand he was plowing up,</i>	<i>Poriadny kus sa z kopca kotúlal a šmýkal, oči plné zvířeného prachu</i>	<i>Poriadny kus sa kotúlal a šmýkal nadol, oči prižmúrené pred zvířeným prachom a pieskom</i>	<i>..... oči žmúril pred zvířeným prachom a pieskom,</i>	<i>Pořádný kus se kutálel a kouzal, oči zavřené před prachem a pískem</i>
3.	<i>Where he reached the river it made a broad sweep out of a canyon and carried down past great stands of carrizo cane.</i>	<i>Dobehol k širokému oblúku rieky, ktorá tu vytekala z kaňonu a pokračovala popri hustých trsoch vysokej trstiny</i>	<i>... a plynula popri skupinkách vysokej hustej trstiny</i>	<i>pokračovala popri skupinách vysokej hustej trstiny</i>	<i>Řeka v tom místě vytékala z kaňonu, stáčela se širokým obloukem a pokračovala podél hustých porostů vysokého rákosí.</i>
4.	<i>The cold wind blowing off the water smelled of iron</i>	<i>V studenom vetre, ktorý zatiahol od rieky, sa niesla vôňa železa</i>	<i>V studenom vetre, podúvajúcom od rieky, zavetril pach železa</i>	<i>... sa niesol pach železa</i>	<i>Studený vítr od vody páchl po železe.</i>

5.	<i>he cocked the pistol</i>	<i>natiahol kohútik</i>	<i>potiahol spúšť</i>	<i>natiahol spúšť</i>	<i>natáhl kohoutek</i>
6.	<i>Then he was rolling through</i>	<i>neprestával sa kotúľať</i>	<i>d'alej sa kotúľal</i>	<i>d'alej sa krbáľal</i>	<i>Pak se kutálel ostrou trávou</i>
7.	<i>The cold wind blowing off the water smelled of iron</i>	<i>V studenom vetre, ktorý zatiahol od rieky, sa niesla vôňa železa</i>	<i>V studenom vetre, podúvajúcim od rieky, zavetril pach železa.</i>	<i>Studeným vetrom, ktorý zatiahol od rieky, sa niesol pach železa...</i>	<i>Studený vítr od vody páchl po železe</i>

Tabuľka 16

5 Záver

V analýze redakčných úprav prekladu románu *No Country for Old Men* sme sa pokúsili ukázať, ako je finálna verzia prekladu vždy konsenzom a kompromisom medzi prekladateľom a redaktorom. Hĺbkový ponor do prekladateľovej stratégie i redaktorkiných zásahov dokázal možnosť oboch eventualít, ktoré pripadajú do úvahy, a to, že „prekladatelia si vytvárajú svoj viac-menej jednotný ‘prekladateľský literárny jazyk’ (prekladateľskú poetiku) alebo editor, ako ‘upravovateľ’ textu určeného na vydanie”,²¹ vedie ich k tomu, aby napodobňovali existujúci estetický model, ku ktorému arbitrárne zaradil prekladaný text“ (Suwara, 2003, s. 94). Ako však súčasne dokumentujú jednotlivé príklady, zmeny alebo opravy vykonané redaktorkou nie sú vždy oprávnené a v niektorých prípadoch by ich akceptovanie v preklade znamenalo posun oproti originálu, kolokačne netypickú konštrukciu či nenáležitý slovosled. Na druhej strane treba pre objektivnosť zdôrazniť, že sa redaktorka K. Juskovej podarilo „vychytať“ mnohé nedostatky prvého náčrtu prekladu a odvieďla obrovský kus práce, za čo by si prinajmenšom zaslúžila uvedenie svojho mena v tiráži publikovaného románu. Absencia jej mena potvrdzuje rozšírenú prax, keď „redaktora dokonca cielene a pravidelne neuvádzajú v tiráži“ (Mazuchová, 2016, s. 34)²².

Táto prax má však aj oveľa ďalekosiahlejšie konzekvencie: ak sa totiž uvedie len meno prekladateľa, potom je logické, že práve on preberá zodpovednosť za konečnú podobu prekladu, a preto oprávnené žiada také prekladové riešenie, s ktorým sa stotožní.²³ Dôslednou praxou uvádzania redaktora by sa táto zodpovednosť rovnomernejšie rozdelila medzi oboch aktérov, s primeranou možnosťou mať konečné slovo a zasiahnuť do prekladu.

Na druhej strane, samozrejme, platí, že aj keď má redaktor povest' skúseného odborníka, prekladateľ sa musí mať vždy na pozore, či a aké jeho redakčné úpravy prijme. To predpokladá, že prekladateľ má nielen odvahu, ale hlavne dostatočné jazykové znalosti z východiskového, ale aj cieľového jazyka, aby svoje riešenia vedel zdôvodniť. Preto treba pri tvorbe prekladu i jeho redakčnej revízii ustavične pamätať na to, že tvorivé napätie medzi prekladateľom a redaktorom a jeho prekonávanie sú konštantná a súčasne prirodzená súčasť translačného procesu, ktorá by nemala byť zanedbaná či nebudaj vynechaná.

Literatúra:

²¹ B. Suwara tu v poznámke odkazuje na J. Ferenčíka (1982).

²² V zadnej tiráži slovenského prekladu *Táto krajina nie je pre starých* sa uvádza len meno zodpovednej redaktorky (Eva Kováčová) a editorky (Darina Zaicová).

²³ Aj V. Hegerová zo skúsenosti redaktorky vo vydavateľstve Tatran uvádza: „Pravdaže, redaktorove návrhy musel najprv schváliť či neschváliť prekladateľ, patrilo mu posledné slovo.“ (porov. <http://postrehy.martam.sk/?art=hegerova>)

- ANDRIČÍK, Marián: Preklad pod lupou. Levoča: Modrý Peter 2013. 156 s.
- FERENČÍK, Ján: Kontexty prekladu. Bratislava: Slovenský spisovateľ 1982.
- GAVURA, Ján: Poznámky k prekladu. [rkp.]. 2013.
- GROMOVÁ, Edita: Úvod do translológie. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre 2009.
- HEGEROVÁ, Viera: Kniha bez redaktora je ako divadlo bez režiséra. In: MartaM [online]. [citované: 2016-10-7]. Dostupné na: <http://postrehy.martam.sk/?art=hegerova>
- JUSKOVÁ, Katarína: Poznámky redaktorky k rukopisu prekladu románu Táto krajina nie je pre starých. Rkp. 2013, 1 s.
- POPOVIČ, Anton a kol.: Originál/Preklad. Interpretačná terminológia. Bratislava: Tatran 1983.
- Krátky slovník slovenského jazyka. Red. J. Kačala – M. Pisárčiková – M. Považaj. 4. dopl. a upr. vyd. Bratislava: Veda 2003. 985 s. ISBN 80-224-0750-X
- MAZUCHOVÁ, Erika: Úloha redaktora v slovenskej prekladateľskej praxi. [Bakalárska práca], rkp. 2016.
- McCARTHY, Cormac: No Country for Old Men. New York: Alfred A. Knopf 2005.
- McCARTHY, Cormac: Tahle země není pro starý. Praha: Argo 2007.
- McCARTHY, Cormac: Táto krajina nie je pre starých. Bratislava: Slovart 2013
- SLANČOVÁ, Daniela – SOKOLOVÁ, Miloslava: Variety hovorenej podoby slovenčiny. In: Studia Academica Slovaca 23. s. 225 – 240. Bratislava: Stimul 1994.
- Slovník súčasného slovenského jazyka. H – L. Ved. red. A. Jarošová – K. Buzássyová. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 2011. 1087 s. ISBN 978-80-224-1172-1
- SUWARA, Bogumiła: O preklade bez prekladu. Bratislava: Veda, vydavateľstvo SAV 2003.

Summary

Subjective and objective aspects of translation editing (On Slovak translation of Cormac McCarthy's novel *No Country for Old Men*)

The author of the paper analyses the translation of Cormac McCarthy's novel *No Country for Old Men* (2005) published in Slovak as *Táto krajina nie je pre starých* (2013). The analysis focuses on editing shifts made to the original translation manuscript and identifies the subjective and objective strategies in the editor's recommended corrections. Comparison of the four texts – the original novel, the edited translation manuscript, the final Slovak translation and finally Czech translation – should bring insight into the translator – editor cooperation or rather the “fight” over the final translation. It should also state the place and the role of the editor and competences the translator has to have to defend his approach to the text.